

Geen harde knip meer tussen po en vo

10-14 Onderwijs voor een vloeibare overgang

Het wordt door steeds meer mensen bepleit of onderschreven: stel het selectiemoment uit, laat leerlingen pas later hun schoolse loopbaan een specifieke kant op sturen. Voor veel leerlingen is het beter als ze tot hun veertiende ruimte krijgen voor hun eigen leerroute.

DOOR MARGARETH ARNTS

De vroege selectie in ons land, waarbij kinderen rond hun twaalfde naar de middelbare school gaan, geeft kinderen onvoldoende kans zich te ontwikkelen en inzicht te krijgen in hun mogelijkheden. Dat zegt Marie-Christine Opdenakker, onderwijskundige aan de Rijksuniversiteit in Groningen, in haar onlangs uitgekomen onderzoek naar drie onderwijsstelsels in negen Europese Landen. Uit haar onderzoek blijkt dat het veel beter is om tieners langer een basisopleiding te geven. En ze pas als ze 14 of 15 zijn te plaatsen op een route naar vmbo, havo of vwo.

Nieuwe vaardigheden

Begin van deze maand begeleidde ik als adviseur onderwijsontwikkeling een studiebijeenkomst van een team van een Dalton basisschool. Een betrokken team zocht naar antwoorden op de vraag: hoe doen we werkelijk recht aan iedere individuele leerling? Hoe bereiken we dat kinderen zich verantwoordelijk voelen voor hun leerprestaties, hoe laten we ze groeien naar meer zelfstandigheid en hoe leren we ze samenwerken vanuit de gedachte dat ieder talent bijdraagt aan oplossingen? Dit met als doel kinderen toe te rusten met de zogenaamde 21-eeuwse vaardigheden. Hard nodig om je in de toekomst in het vervolgonderwijs, in je privé leven en in je werk goed te ontwikkelen. Veel basisscholen werken hieraan.

Kies, koos, gekozen

Enthousiaste brugpiepers zijn op dit moment druk in de weer om de keuze 'van hun leven te maken'. Het voortgezet onderwijs ontvangt ze met open armen. Zelf je eigen haargel brouwen. Een eigen paspoort maken onder begeleiding van een docent Nederlands, Engels, Aardrijkskunde en Economie. Een presentatie over de buitenlandse reizen. Is de rust na de open dagen weer teruggekeerd, dan zien we toch in veel klaslokalen weer 30 tafeltjes in de busopstelling.

Kanteling van onderwijs

Leerlingen die het basisonderwijs verlaten, zijn - al lang of nog niet- aan het puberen en maken de grote stap van een veilige wereld naar een onbekende wereld. Wat ze op de basisschool

geleerd hebben, ziet er op de middelbare school ineens weer heel anders uit. De stoere schooloudsten die zelfstandig hebben leren werken ontdekken dat dat op een middelbare school er toch weer anders uitziet; eigen plannings, individuele prestatiedruk, nieuwe sociale uitdagingen... Het grote enthousiasme waarmee ze verwachtingsvol het voortgezet onderwijs binnenkwamen blijkt niet zo houdbaar.

Is het basisonderwijs al sinds een aantal jaren veranderd naar onderwijs dat de (on)mogelijkheden van het kind als uitgangspunt neemt, het voortgezet onderwijs is te vaak nog 'systeem-georganiseerd'; niet de leerling is het uitgangspunt van organisatie, maar de groep, het rooster van de vakdocenten, het vijftig minutensysteem, het beschikbare (eigen) lokaal, de methode. Te veel scholen zien nog geen kans om te ontsnappen aan die oude structuren.

Nieuwe wegen

Op dit moment zijn er initiatieven (onder de verzamelnaam 10-14 Onderwijs) die leerlingen in de gelegenheid stellen hun brugperiode tussen hun tiende en veertiende levensjaar anders in te vullen. Leerlingen krijgen vier jaar lang de tijd om versneld, vertraagd, op een andere manier, uitgaande van eigen capaciteiten en kwaliteiten, die belangrijke overstap van bovenbouw basisonderwijs naar

profielkeuze voortgezet onderwijs eigentijds in te vullen. De doelstelling is dat hun niveau en hun vaardigheden na een vierjarige periode naadloos aansluiten bij het vervoltraject van de bovenbouw vmbo, havo of vwo. Met deze onderwijsroutes vervagen de harde scheidslijnen tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs en worden doorlopende leerlijnen en individuele leerroutes werkelijkheid.

Uitdaging

De ervaringen van de ontwikkeling en uitvoering van 10-14 Onderwijs worden landelijk met elkaar gedeeld. Een Kwartiermakersgroep van 11 bestuurders en het KPC hebben hun krachten gebundeld om hiervoor ook de wettelijke kaders van de grond te krijgen. Meer dan zeventig bestuurders van scholengemeenschappen basisonderwijs en voortgezet onderwijs hebben zich inmiddels aangesloten. De hobbels die genomen moeten worden om de (meer) gepersonaliseerde leerroutes vorm te geven zijn: bevoegdheden, verantwoordelijkheden, financieringen, inspectie-eisen. En uiteraard de organiseerbaarheid van de trajecten.

Organiseerbaarheid

In een stedelijk gebied lijkt de organisatie van het 10-14 Onderwijs eenvoudiger dan in de regio. Er is sprake van een grotere populatie leerlingen/ouders die zou kunnen kiezen voor een dergelijke verlengde overstapperiode. De initiatieven zoals het Tienercollege, Spring High, De Leeronderneming, Onderwijsroute 10-14 zijn dan ook gestart in steden als Gorinchem, Amsterdam, Ridderkerk en Zwolle.

De kracht van het 10-14 Onderwijs-concept zou niet moeten liggen in het aantal ouders/kinderen dat kiest voor een dergelijk concept, maar in de overtuiging dat het voor ieder kind van essentiële waarde is wanneer het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs samen maatwerk leveren. In de buitengebieden, zoals in Dinxperlo en Zetten en straks in Losser en Denekamp werken we daaraan. Teams van PO- en VO-scholen ontwikkelen maatwerktrajecten voor alle leerlingen in hun gebied. Dit vanuit de visie dat iedere leerling gebaat is bij een vloeiende overgang tussen PO en VO, waarbinnen ruimte wordt geboden om hun individuele talenten tot bloei te laten komen.

Basisonderwijs aanjager van het voortgezet onderwijs?

Een onderwijsorganisatie - gebaseerd op klassendelers van gemiddeld vijftientig tot dertig leerlingen, op vaste lesroosters van vijftig minuten en op vakkendisciplines - kantel je niet zomaar naar onderwijs dat is toegesneden op de (on)mogelijkheden en belangstelling van de leerlingen, op zelfstandig leren keuzes maken, op meerwaarde van samenwerken, op kernkwaliteiten van leerlingen en leerkrachten.

Dat is een proces van zoeken en samenwerken tussen basisscholen en voortgezet onderwijs, van het organiseren van eigenaarschap van ouders, leerlingen en leerkrachten. Dat is ook een proces van openstaan voor elkaar en vooral een proces van een gedeelde intentie om de (veel gehoorde) slogan waar te maken: We halen eruit wat erin zit! Dat het onderwijs dan niet meer gebaseerd kan zijn op de huidige onderwijsorganisaties is een logisch gevolg. Er worden veel stappen gezet. Mooi dat het basisonderwijs aanjager kan zijn van de kanteling van het voortgezet onderwijs. ●

► Margareth Arnts is eigenaar van MAPD Advies, adviesbureau voor Onderwijs Organisatie, m.arnts@mapdadvis.nl .

